

Mijamoto Musashi

KNIHA PĚTI KRUHŮ
GO RIN NO ŠO

1. svazek
edice
BUDO

KNIHA PĚTI KRUHŮ

五輪書

(*GO RIN NO ŠO*)

Mijamoto Musashi

Mijamoto Musaši

KNIHA PĚTI KRUHŮ

五輪書

(*GO RIN NO ŠO*)

Copyright © RI-EL / CAD Press, Bratislava 2020.

Redigoval F.R. Hrabal. Layout / grafická úprava F.R. Hrabal

Na obálce použit obraz Utagawa Kunijóšiho (1797-1861): Samuraj Musaši Mijamoto.

3. vydání (revidované, na základě samizdatové verze z r. 1988)

C A D PRESS

Ľuda Zúbka 23 - Dúbravka

BRATISLAVA IV

SR 841 01

tel: (00421) **903 159 404 / 0911 90 28 90**

E-mail: info@cadpress.sk ♦ info@cadpress.cz

Homepage: <http://www.cadpress.sk>

E - s h o p : <http://www.cadpress.cz>

ISBN 978-80-88969-51-8

Obsah

Japonsko v době Musašiho života	7
Kendó	12
Kendó a zen.....	16
O životě Musašiho	18
KNIHA PĚTI KRUHŮ	35
<i>ÚVOD</i>	37
<i>KNIHA ZEMĚ</i>	41
<i>KNIHA VODY</i>	69
<i>KNIHA OHNĚ</i>	95
<i>KNIHA VĚTRU</i>	121
<i>KNIHA PRÁZDNOSTY</i>	137
DOKUKÓDÓ	141

太平記英勇傳 菜藤利基入道立本

一甲帝 國廿万屯

吳

藤原正清が功臣なり元來道秀が勇臣なり武名諸國に轟き菜藤内蔵之助を嫡子なり君父俱ふ心にて後故めりて正清が仕へ四國の合戦九州の軍其外諸國を姓とて戦功更ふつたべくは異國の役か渡海大將正清と俱に遠く心良か責入仗守の諸城を陥つて城手強く支つりのあり當城中に籠りて敵の身は大に余りて死鋒針を植へて手に

鋒とて刃度先食ふすむ其力量幾許と知らぬ和國の軍勢を懸し其立本並に此者と討取ん心けり或日の軍が端々く出會勇と震て戦ふ形勢いつ果べりもえんじり後組扱とみりて引組なぐ堀の中を擧げ落双方龍虎の真茶然るれば水底も驚く捻合竟ふ仗が首を打取て勇々たる水中に上りたる如何なる鬼神も敵がの形勢をええとて斯くは正清立本の武勇を稱へ威称限りたるじとらん

一家畧傳史

柳下亭種員記

矣

ÚVOD EDITORA

Japonsko v době Musašihova života

Legendární šermíř Miyamoto Musaši (Miyamoto Musashi, 1584-1645) se narodil ve středověkém Japonsku, právě usilujícím o zotavení z více než čtyř století vnitřních konfliktů, bojů a chaosu. Tradice vlády císařů jako absolutistických božských vládců ve 12. stol. prakticky zanikla, a ačkoliv i nadále každý následující císař zůstal oficiální hlavou země, jeho moc byla podstatně zredukována. Od té doby Japonsko prožívalo téměř nepřetržitou občanskou válku mezi provinčními knížaty, militantními mnišskými řády a tlupami loupežníků, bojujícími vzájemně o půdu a moc. V 15., 16. a ještě i v 17. století knížata, zvaná *daimjó* ("velká jména") budovala mohutné kamenné hrady k ochraně své i svých panství, a za jejich hradbami začala postupně vznikat nová města. Tyto války samozřejmě omezily rozvoj obchodu a ochuzovaly celou zemi.

Avšak r. 1573 se dostal do popředí jediný muž, Oda Nobunaga (1534-1582). Stal se šógunem, čili vojenským diktátorem, a po celých 9 let se mu dařilo udržovat kontrolu nad téměř celou zemí. Když byl r. 1582 zavražděn, převzali vládu nešlechtici. Tojotomi Hidejoši* pokračoval v díle započatém Nobunagou, ve sjednocování země, nemilosrdně potlačujíc jakýkoliv náznak odporu či vzpoury. Oživil starou propast mezi válečníky-samuraji a ostatními občany mj. i tím, že zavedl omezení práva nosit meče. Hidejošihovo "hon na meče" znamenal, že pouze samurajům bylo dovoleno nosit meče dva; krátký, který mohl (pro svou obranu) nosit každý, a dlouhý meč, který odlišoval samuraje od ostatní populace.

A i když Hidejoši učinil hodně pro uklidnění poměrů v zemi a rozšíření obchodu s cizinou, v roce jeho smrti (1598) stále ještě nebyly plně eliminovány vnitřní nepokoje. Ke skutečnému sjednocení země a zároveň i její následné izolaci došlo inaugurací Tokugawů. V r. 1603 se Iejasu Tokugawa, někdejší spojenec Nobunagy i Hidejošihova, for-

* 1537-1598; jeden z Nobunagových generálů, jenž pocházel z nízkého rodu.

málně stává šógunem, poté, co porazil Hidejošiho syna Hidejoriho v bitvě u Sekigahary (1600).

Šógun Iejasu Tokugawa (1542-1616) zvolil za sídlo své vlády Edo (dnešní Tokio), kde měl obrovský hrad. Jeho vláda zahájila víceméně stabilní údobí japonských dějin, trvající až do začátku éry Meidži (restaurace císařství v r. 1868). I když Iejasu sám zemřel r. 1616 (poté co "dorazil" poslední zbytky odporu dobytím pevnosti Ósaka), členové jeho rodiny následovali u kormidla země jeden za druhým, a titul šóguna (a tedy i vláda) zůstal po celé generace prakticky dědičným titulem Tokugawů.

Iejasu Tokugawa

Iejasu byl rozhodnut zůstat udržet u moci jako vojenský diktátor a zajistit mocenské pozice i pro svůj rod. Za tímto účelem pochleboval císaři v Kjótu, který zůstal titulární hlavou země, a zároveň "ořezával" jeho pravomoci a podíl na vládě. Jelikož k jedinému ohrožení Iejasuovy pozice mohlo dojít jen ze strany provinčních vládců, daimjóů, Iejasu účinně zmenšoval jejich příležitosti revoltovat vynálezem systému, podle něhož všichni feudálové museli žít střídavě v Edu a na svých sídlech, i omezením cestování vůbec. Provinční hrady kolem Eda rozdělil členům vlastní rodiny a panství přiděloval výměnou za přísahy věrnosti. Rovněž využíval síť tajné policie a zaměstnával nájemné vrahy.

Období Tokugawa podstatně změnilo sociální dějiny Japonska. Byrokracie vojenské vlády Tokugawů (*bakufu* – dosl. vláda z velitelského stanu) byla všepronikající. Nejen, že byly řízeny a kontrolovány všechny oblasti veřejného života, vzdělání a práva, ale vláda určovala i oděv a normy chování každé společenské třídy*. Tradiční třídní povědomí Japonska zkamenělo v rigidní třídní strukturu.

Existovaly 4 základní třídy lidí – samurajové, rolníci, řemeslníci, obchodníci. Samurajové stáli na nejvyšším společenském stupni – ve vážnosti a úctě, ne-li v bohatství – a patřili mezi ně knížata, vyšší vládní úředníci, profesionální válečníci i pěšáci.

Po nich následovali rolníci, ne proto, že by o nich bylo nějak dobře smýšleno, ale protože obstarávali základní potravinu, rýži. Většina z nich patřila spíše k těm nešťastným občanům, protože byli nuceni odevzdávat většinu sklizně knížatům a nebylo jim prakticky dovoleno opouštět svá pole. Pak následovali řemeslníci a nakonec obchodníci, kteří, byť na ně bylo shlíženo spatra, nakonec získávali na významu i prestiži díky obrovskému bohatství, které nashromáždili. Existovala ovšem i určitá skupina obyvatel, kteří byli mimo tuto rigidní hierarchii.

* Když se r. 1623 vlády ujal Iejasův vnuk Iemisu (1604-1651), nařídil úplnou izolaci země, zakázal poddaným cestování mimo japonské území, vyhnal zahraniční chodníky i misionáře (jmenovitě hlavně jezuity) a křesťanství postavil mimo zákon. Z období vlády "železného šóguna" se zachoval i známý artefakt tří opiček, z nichž jedna si zakrývá oči, druhá uši, třetí ústa. „Raději nic nevidět, nic neslyšet, nic neříkat ...“

Musaši patřil k třídě samurajů. Počátky této třídy nacházíme v systému Kondei ("Věrná, statná mládež"), etablovaném v r. 792, jímž japonská armáda – do té doby sestávající hlavně z pěšáků-kopiníků – byla oživena posílením kádrů stále trénujícími důstojníky, rekrutujícími se ze synů nejvznešenějších rodin. Tito důstojníci jezdili na koni, nosili brnění a stříleli lukem. V r. 782 začal císař Kammu (737-806) budovat Kjóto, kde nechal zde zřídit i dodnes existující tréninkovou síň, zvanou Butokuden (Síň ctností války). Během několika let tohoto oživení byli divocí Ainuové – původní obyvatelé Japonska, mařící do té doby úspěšně úsilí armády vyhnat je z jejich sídel – zahnáni daleko na sever, na ostrov Hokkaidó.

Když byly velké armády provinčních knížat konečně rozprášeny Hidejošim a Iejasuem (koncem 16. a začátkem 17. stol.), mnozí samurajové bez pána a bez práce se v době míru toulali zemí. Musaši byl jedním z takových samurajů, "róninů". Sice stále ještě existovali též samurajové ve službě, poddaní Tokugawů a provinčních knížat, ale těch bylo méně. Hordy přebytečných samurajů se tedy ocitly v situaci, že ve společnosti, která byla kompletně postavena na starém rytířství, zároveň přestalo být pro tyto muže, plně odevzdané životu ve zbrani, místo.

Bez možnosti uplatnění v souladu s původním životním stylem a praxí, a vesměs neschopni začlenit se do společnosti v jiné roli (profesi), stali se invertovanou společenskou třídou, udržujíc staré rytířství při životě zasvěcením se bojovým uměním s horlivostí, která je Japoncům vlastní. To byl čas rozkvětu umění kendó.

Kendó, cesta meče, bylo v Japonsku vždy synonymem vznešenosti, urozenosti. Od založení třídy samurajů v 8. stol. se vojenská umění stala nejvyšší formou studia, inspirována učením zenu a "cítěním" Šintó. Školy kendó, vzniklé začátkem periody Muromači – přibližně 1390 až 1600 – pokračovaly v činnosti v bouřích formujících mírumilovný šógunát Tokugawů, a existují dodnes. Vzdělání synů šógunů Tokugawa se skládalo ze studia čínských klasiků a cvičení v šermu. Zatímco člověk ze Západu by řekl "Pero je mocnější než meč", Japonec řekne *Bunču itči*, "Pero a meč dohromady". Prominentní byznysmeni a politikové se i dnes stále cvičí ve starých tradicích škol kendó, chráníc tak formy staré několik set let.

Stručně řečeno: Musaši byl róninem v době, kdy samurajové byli formálně považováni za elitu, ale ve skutečnosti neměli žádné prostředky k obživě, pokud nevlastnili půdu a hrady. Mnozí róninové odložili meč a stali se řemeslníky, ale jiní, jako Musaši, sledovali ideál válečníka, hledajíc osvětlení na nebezpečných stezkách kendó. Duely odplaty (pomsty) a testy dovedností byly běžnými záležitostmi, a šermířské školy se množily.

Obzvláště dvě školy, Itto a Jagjú (Yagyū), byly podporovány Tokugawy (zakladatel školy Jagjú, Jagjú Tadžima no Kami Munenori [1571-1646] byl také osobním učitelem šermu u dvora Tokugawů*).

Zatímco škola Itto poskytovala nepřerušovanou linii učitelů kendó; škola Jagjú se nakonec přetransformovala v tajnou policii tokugawské byrokracie.

Musašiho autoportrét z r. 1640
(v pozici "Happó Biraki") >

* Rovněž udržoval přátelské styk ze zenovým mistrem Takuanem Sóhó (1573-1645), který s velkou pravděpodobností myšlenkově ovlivnil samotného Musašiho, byť nemáme jednoznačně doloženy jejich osobní kontakty – viz knihu *Cesta zemi, cesta meče* (CAD Press 1993).

KENDÓ

Původně se *dóžo (dojo)*, šermířské tréninkové síně, vyskytovaly hlavně u klášterů a svatyní; v době Musašiho však vyrostlo mnoho škol i v nových hradních městech. Každý *daimjó* či jiný feudál byl sponzorem školy kendó, kde trénovali jeho poddaní (samurajové) a byli vzděláváni jeho synové. Obecnou vírou a nadějí každého rónina bylo tehdy porazit v duelu žáky a mistra toho kterého *dóžo*, čímž by vzrostla jeho pověst a sláva a donesla jeho jméno k uším, které by ho mohly zaměstnat.

Jak bylo řečeno, samuraj nosil dva meče, prostrčené opaskem (šerpou), s ostřím vzhůru. Delší meč nosil jen venku, kratší byl nošen neustále. K tréninkovým účelům se často užívaly dřevěné a bambusové meče. Běžnou záležitostí bývaly souboje a další testy, ať s opravdovými či cvičnými meči. Odehrávaly se v tréninkových síních i před svatyněmi, na ulicích i ve zdech hradů. Souboje končily buď smrtí či eliminací jednoho z duelantů; avšak několik generací po Musašim byl zaveden tzv. *šinai*, pružný bambusový meč, a později i vopolstrované šermířské „brnění“, takže možnost zranění byla potom značně zredukována. Samurajové se učili bojovat se všemi druhy zbraní; kopím, tyčemi, mečem, řetězy a srpem atd. Mnohé školy užívající takovéto zbraně existují dodnes, v tradiční formě, i v dnešním Japonsku.

Aby mohl trénovat kendó, musel si jedinec podrobit své já, snášet bolesti tvrdé praxe, a kultivovat vyrovnanou mysl tváří v tvář nebezpečí. Ale Cesta meče neznamenal jen šermířský trénink, ale též život podle kodexu cti samurajské elity. Válka byla součástí samurajova každodenního života, a ten musel čelit smrti jako by to byla běžná domácká rutina. Smysl života a smrti s mečem se odrážel v každodenním jednání feudálních Japonců, a ten, kdo byl s to rezolutně akceptovat smrt v kterýkoliv okamžik každodenního života, byl mistrem meče. Aby dosáhli takového stupně porozumění, lidé novějších dob sledovali staré tradice stylů šermu mečem; i dnes se mnozí lidé intenzivně oddávají provozování kendó.

当世具足の着用次第

頬当には目の下頬、半頬、総面の別がある。目の下頬は烈勢、降武狐嬢、不動、お家等があり、半頬は燕頬、猿頬、越中頬等の型がある。総面はあまり流行せず江戸時代のものに多い。

Výstroj samuraje

安土・桃山時代の武装(鎖具足)

提灯兜
(提灯兜)

骨牌鉄鎖具足

骨牌鉄鎖具足

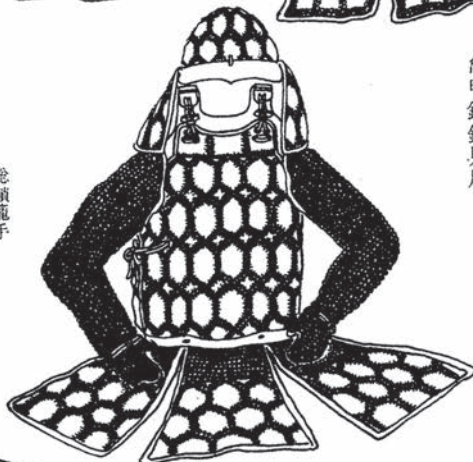
骨牌鉄鎖具足

前立

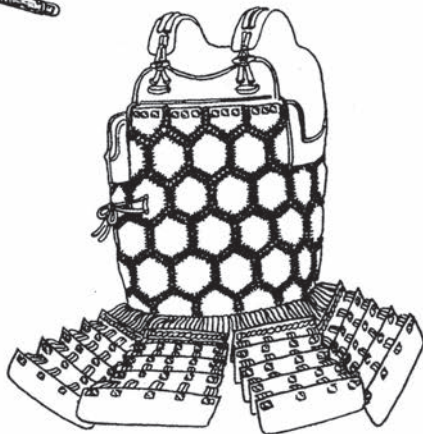
提灯兜
(提灯兜)

総鎖籠手

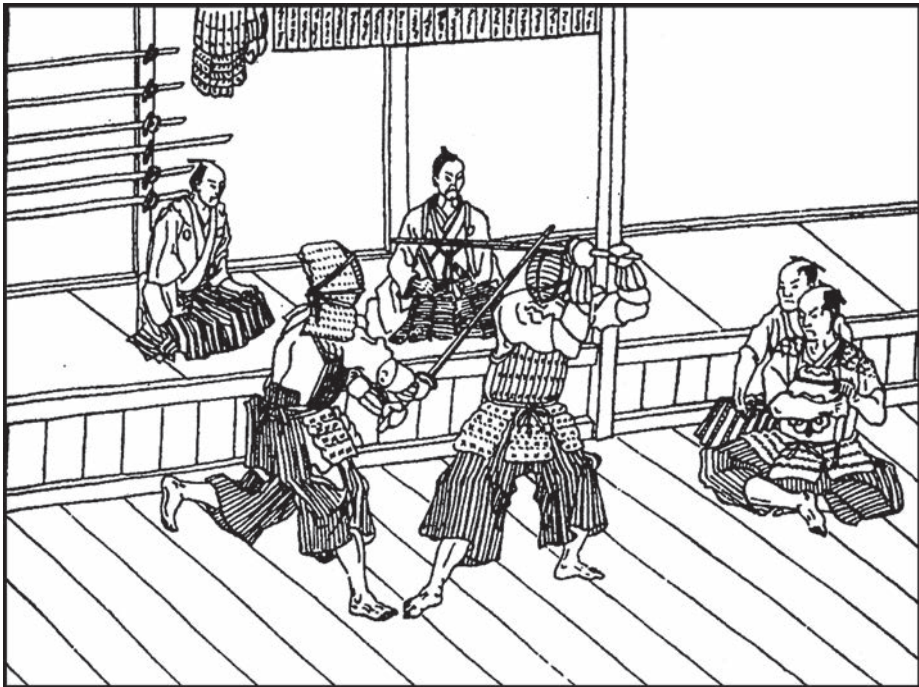

亀甲鉄鎖具足

鎖佩楯

亀甲鉄鎖具足

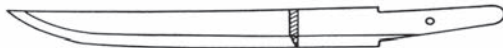

Trénink kendó

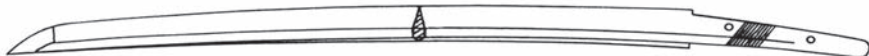
HIRA-ZUKURI

KIRI-HA-ZUKURI

SHINOGI-ZUKURI

MOROHA-ZUKURI

Různé typy samurajských mečů

KENDÓ A ZEN

Cesta meče je morálním učením samuraje, podporovaným konfuciánskou filosofií, která formovala tokugawský systém, spolu s původním šintoistickým náboženstvím. Válečnické dvory od období Kamakura po éru Muromači prosazovaly u samurajů pečlivé studium zenu, a zen šel tak ruku v ruce s válečným uměním. Zen se totiž neopírá o žádné komplikované myšlenkové systémy; míří přímo k povaze věcí. Nejsou v něm (téměř) žádné ceremonie, žádná tajná učení: hodnota zenu je bytostně osobní. Osvícení v zenu neznamená jen změnu v chování, ale především a hlavně uvědomění si povahy, podstaty obyčejného, každodenního života. Nenabízí ani neskýtá možnost útěku od reality a řešení životních situací odvoláváním se a spoléháním na nebesa, božstva a zázraky, vracejíc adepta vždy a znovu „na zem“ svým krédem / premisou „Zde a nyní“! Konečným bodem je počátek; velkým výdobytkem je prostota.

Jak uvádějí japonské prameny, Musašihho do učení zenu uvedl zřejmě jeden z nejpovolanějších – jeho přítel Takuan Sóhó (1573-1645), legendární mistr zenové sekty Rinzai a opat kláštera Daitokudži, autor spisu *Cesta zenu, cesta meče*^{*}, jenž adresoval přátelům samurajům a mistrům šermu ve snaze uvést v soulad učení zenu a kendó.

Mistr Takuan se narodil jako syn samuraje Akiba Cunanoriho z Izuši a byl blízkým přítelem jiného slavného šermíře, Jagjú Munenoriho (1571-1646), mistra šermu na dvoře šóguna Tokugawy Iemicua, jenž prohlašoval, že pronikl do nejhlubších tajemství šermířského umění díky Takuanovu zenovému učení. ^{**} Pro Jagjúa sepsal Takuan své proslulé dílo *Fudóči kenmjóroku* (Tajuplný záznam o meči nehybné moudrosti) ^{***}.

* Český CAD Press, Bratislava 1993.

** Právě Jagjú Munenori zprostředkoval i Takuanovo pozvání ke dvoru, kde poté Takuan několik let pobýval jako osobní šógunův poradce v náboženských otázkách. V r. 1638 šógun nařídil vystavět pro něj v Edu chrám Tokaidži.

*** Obsaženo v knize *Cesta zenu, cesta meče*. CAD Press, Bratislava 1993.

Mistr Takuan Sōhō

Tajné učení školy Itto-rjú, Kiriotoši, je první technika z několika set. Učí *Ai uči* – to jest, tnout soupeře zároveň s tím, jak on tne tebe. To je to konečné, poslední "načasování" ... zbavení se hněvu, zlosti. Znamená to nakládat se soupeřem jako s čestným hostem. Znamená též vzdát se života nebo odhodit strach. První technika je poslední technikou, začátečník a mistr si počínají stejně.

Vědění tak opsalo celý kruh. První kapitolou Musašiho díla je *Základ* (Země, "Dno") pro bázi kendó a zenu; poslední kapitolou je *Prázdnota*, pro ono pochopení, které lze vyjádřit jedině jako nicota. Učení kendó je jako divoké verbální "přepady", jimž je ze strany mistra podroben žák zenu. Přepaden pochybnostmi a strastmi, s myslí a duchem ("duší") ve víru (zmatku) je žák postupně učitelem veden k uvědomění a porozumění. Žáci kendó cvičí divoce, zuřivě, tisíce seků ráno a večer, učí se divoké techniky hrozná války, až se nakonec meč stane "ne-mečem", záměr "ne-záměrem", a každá situace je poznávána spontánně. První elementární učení se stává nejvyšším věděním, znalostí; i když se žák stane mistrem, stále praktikuje tento jednoduchý trénink, svou každodenní modlitbu.

O ŽIVOTĚ MUSAŠIHO

Kenšin (šermíř), či kengo (velký šermíř), Šinmen Musaši no Kami Fudžiwara no Genšin, či, jak je běžně známý, Mijamoto Musaši, se narodil ve vsi Mijamoto v provincii Mimasaka r. 1584. Musaši je jméno oblasti jihozápadně od Tokia, a titul "No Kami" znamená šlechtice z této oblasti, zatímco Fudžiwara je jméno víc než tisíc let staré šlechtické rodiny (Fudžiwarové v 10. století uchvátili prakticky veškerou moc ve státě; pak o ní zase přišli).

Musašiho předkové náleželi k větvi mocného klanu Harima na jižním japonském ostrově, Kjúšu. Hirada Šokan, jeho děd, byl vazalem Šinmen Iga no Kami Sudešigeho, pána hradu Takejama v Jošinu. Ten si Hirada Šokana velice považoval, a nakonec za něj provdal svou dceru.

Když bylo Musašimu sedm, jeho otec Munisai buď zemřel nebo odešel od rodiny. Poté, co zemřela i jeho matka, byl Musaši – v dětství zvaný Ben no Suke – ponechán v péči strýce z matčiny strany, kněze. Takže nacházíme Musašiho, syna samuraje, jako sirotka v době Hidejošiho tažení za sjednocení země, v nešťastné zemi zmítané chaosem a násilím. Musaši byl bouřlivý mladík se silnou vůlí, a na svůj věk mimořádně fyzicky vyspělý. Nevíme, zda se ke kendó dostal z popudu strýce, či zda ho k němu přivedla jeho agresivní povaha, ale je zaznamenáno, že již v r. 1596 zabil v souboji prvního muže, a to mu bylo 13! Soupeřem mu byl Arima Kihei, samuraj ze školy Šintó-rjú, ovládající meč i kopí. Chlapec povalil muže na zem, a tloukl ho holí po hlavě, když se tento pokusil vstát. Krátce nato Kihei zemřel na chrlení krve. (To se odehrálo ve vsi Hirafuku, v provincii Banšu.)

Další souboj měl Musaši když mu bylo 16 – tehdy porazil šermíře jménem Tadašima Akijama z provincie Tadžima. Tou dobou opustil domov a vydal se na "pout' válečníka", která mu vynesla množství vítězství v soubojích a utkáních a přivedla ho šestkrát do války, až se nakonec usadil ve věku 50 let, dosáhnuv toho, co hledal. Tou dobou se zemí – na podobných výpravách – potulovalo množství dalších róni-

nů, někteří samotní, jako právě Musaši, někteří těšící se podpoře, byť ne takové, jaké se na své "pouti" těšival o století dříve jiný slavný šermíř Cukahara Bokude (Tsukahara, 1489-1571), kterého doprovázel průvod více než sta lidí.

Tuto část života strávil Musaši mimo společnost, když se, s nezvratnou jednomyslností, zasvětil hledání osvětlení Cestou meče. Zabývající se pouze zdokonalením svého umění, žil asketicky tak, jako málokdo, potulující se po Japonsku, ošlehaný chladnými zimními větry, nepečující o vlasy, bez společnosti žen, nezabývající se žádnou jinou profesí než svým studiem. Říká se, že nikdy sám nevlezl do lázně (pokud nebyl polapen nestřežen, beze zbraně), a že vypadal zanedbaně a uboze.

V bitvě u Sekigahary (1600), která rozhodla o tom, že Iejasu vystřídal v roli vojenského diktátora Hidejošiho (který nesměl používat titulu šógun, vzhledem ke svému nízkému původu), přidal se Musaši k armádě klanu Ašikaga, bojující proti Iejasuovi. Přežil hrůzné tři dny, během nichž zahynulo na 70 000 lidí, i hony na vojáky poražené armády a následný masakr.

Když mu bylo 21 let přišel do Kjóta. Toto město se pak stalo scénou jeho vendety proti rodině Jošioka (Yoshioka).

Jošiokaové byli po staletí šermířskými instruktory u dvora Ašikagů. Když jim pak Tokugawa zakázal vyučovat kendó, stala se rodina barvíři, a jsou jimi dodnes. Munisai, Musašiho otec, byl pozván do Kjóta několik let předtím před šóguna Ašikagu. Munisai byl schopný šermíř, a expert přes *džitte* (užívá se i název *sai*), dýku s jazyky po stranách na zachycování (a lámání) čepelí mečů. Traduje se, že Munisai bojoval se třemi z Jošiokaů, a vyhrál dva z duelů; to snad mělo nějaký určující význam pro Musašiho chování k této rodině.

Jošioka Seidžuró (Yoshioka Seijūrō), hlava rodiny, byl prvním, kdo bojoval s Musašim, utkali se na blatech za městem. Seidžuró byl vyzbrojen skutečným mečem, Musaši dřevěným. Musaši srazil Seidžuróa divokým útokem, a krutě ho zřídil, když tento ležel na zemi.